

8. התקפות על חובותים¹

92. במאמרים קודמים (3) הודמזן לי, בדרכי על החלק הפסיכטי של האישיית, לדבר על ההתקפות ההרסניות של המטופל כלפי כל מה שנהווה כממלא פונקציה של חיבור אויביקט אחד לאחר. במאמר זה, בכרונית להראות את השיבותה של תבנית התקפה הרסנית זו בייצור סימפוטמים מטרימים, אותם ניתן לפגוש בפסיוזה גבולית.

הפיו הפרימיטיבי. המאמר מניח מראש היכרות עם תיאוריה של מלאני קליין את הפסיוזיות של התינוק על התקפות סאדיסיות המכוונות אל השד (6), את פיצול האויביקטים על-ידי התינוק, את ההזדהות ההשלכתית, שהיא השם שניתן על ידיה למנגנון שבאמצעותו מופצלים חלקים מן האישיית ומושלכים אל אויביקטים חיצוניים, ולכסוף, את השקפותיה בנוגע לשלבים המוקדמים של תסביך אדיפוס (5). ארון בפסיוזיה של ההתקפות על השד ככאב-טיפוס של כלל ההתקפות על אויביקטים המשמשים כחיבורים, ובהזדהות השלכתית כמנגנון בו עושה הנפש שימוש כדי להיפטר מרסיסי האגו שנוצרים מכוח הרסנותה.

ראשית, אחרא גילויים קליניים, בסדר המוכתב לא מן הכרונוולוגיה של הפעיתם בחדר הטיפולים, אלא מן הצורך לגרום לחזה שלי להיות בהירה ככל האפשר. לאחר מכן אביא חומר שנבחר להדגים את הסדר שמקבלים על עצמם מנגנונים אלה, כאשר יחסיהם זה לזה נקבעים על-ידי הדינמיקה של המצב האנליטי. אסכם בהערות תיאורטיות בנוגע לחומר שהוצג. הדוגמאות נבחרו מתוך אנליזה של שני מטופלים ונקלחו משלב מתקדם בתהליך. על-מנת לשמור על אלמנטות, לא אצור הבחנה בין המטופלים, ואצור עיוותים בעוכרות, באופן שאני מקווה כי לא יפגע בדיוק של התיאור האנליטי.

פשוט למדי לצפות בנטיית המטופל לתקוף את החיבור בין שני אויביקטים, משום שהאנליטיקאי צריך לבסס חיבור עם המטופל, וזאת

התחושה של היות במגע עמי, שהיא, כך אני נוטה להאמין, דרך תקשורת פרימיטיבית המספקת בסיס, עליו, כסופו של דבר, נסמכת התקשורת המילולית. מרגשותיו כלפי בעת שזוהיתי עם האויביקט החוסם, יכולתי להסיק כי האויביקט החוסם היה סקרן בנוגע אלין, אך לא יכול היה לשאת את היותו בית-קיבול לחלקים של אישיותו ולכן ביצע התקפות הרסניות ומשחתות, על יכולתו להזדהות השלכתית, בעיקר באמצעות סוגים שונים של טיפשות. אני, לפיכך, סיכמתי כי הקטסטרופה נבעה מן ההתקפות המשחתות שבוצעו נגד זן פרימיטיבי זה של חיבור בין המטופל לאנליטיקאי.

סיכום

91. אצל מטופלים מטרימים, הכחשת האפשרות של המטופל, להשתמש באופן נורמלי בהזדהות השלכתית, מחישה אסון, באמצעות הריסתו של חיבור חשוב. קיומו של סופראגו פרימיטיבי, המונע שימוש בהזדהות השלכתית, הוא מצעם מהותו של אסון זה. הרמז לאסון מצוי בהופעתו של התחטויות נפרדות ופזורות לסקרנות, ליהירות ולטיפשות.

שביטא, הוא פחד משינה כיוון שמבחינתו היה הדבר זהה לדליפה של תנפש החוצה. אוניציציית נוספות הראו, כי הוא הרגיש שפרשויות טובות שבאו מצדי הפפצלו להלקיקים כה זעירים, ובאופן כה עקבי, עד כי הפכו לשתן נפשי, שזרם באופן בלתי נשלט. השינה הייתה לפיכך בלתי נפרדת מחוסר-מודעות, אשר כשלעצמו היה זהה למצב של העירר רעת* חסר תקנה. הוא אמר, "עכשיו אני כשי". עניתי שהוא מרגיש ער ומסוגל להשיבה, אך כי המצב הטוב הזה נשמר באופן רופף בלבד.

(II) בפגישה זו הפיק המטופל חומר שעלה בשל הפסקת סוף-השבוע הקרובה. מודעותו לגירויים חזרה מרגע כגון אלה הפכה מוחשית, בשלכ מאוחר יחסית של האנליזה. לפני כן, הייתה יכולתו לאמוד את המציאות עניין לניחוש גרידא. ידעתי שיש לו מגע עם המציאות, כיוון שהיה הגיע לאנליזה בכוחות עצמו, אך קשה היה להקיש עובדה זו מתוך התנהגותו בפגישות הטיפוליות. כאשר פירשתי אוניציציית מסוימות כראיה לכך שלתחושתו הוא היה, ועדיין הינו, עד למסגל בין שני בני-אדם, הגיב כאילו ספג מהלומה עזה. לא הייתי מסוגל אז לומר היכן בדיוק חווה את ההתקפה, ואפילו בדיעבד אין לי מושג ברור. נראה הגיוני לשער כי הפרשנות שלי היא שההייתה עליו את ההלם, ולפיכך, המהלומה נחתה עליו מבחוץ, אך התרשמתי כי חש בה כאילו שוגרה מכפנים; המטופל חווה לעתים קרובות מה שתאר כהתקפת קורדה מכפנים. הוא התיישב ובהה כחלל בריכוז רב. אמרתי כי נראה שהוא רואה דבר-מה. הוא ענה כי לא היה יכול לראות מה שראה. מניסיון קודם, יכולתי לפרש כי חש ש"ראה" אויביות בלתי נראה, וניסיון מאוחר יותר שכנע אותי כי אצל שני המטופלים, שעל האנליזה שלהם אני מסתמך לצורך חומר למאמר זה, התרחשו אוירועים בהם חווה המטופל הזיות של ראיית-הבלתי-נראה. מאוחר יותר אפרט את סיבותי להשערה כי בדוגמה זו, ובקודמת, פעלו מנגנונים דומים.

(IV) בעשרים הדקות הראשונות של הפגישה העיר המטופל שלוש הערות בנפרד זו מזו, אשר לא הייתה להן כל משמעות בעבורי. ואז אמר כי נערה שפגש נראהה כמכירה. מיד לאחר מכן הגיעה תנועת-עווית אלימה, שהוא העמיד פנים כמתעלם ממנה. נראה שזו הייתה זחה להתקפת הקורדה שהזכרתי בדוגמה הקודמת. ניסיתי להסב את תשומת לבו לתנועה, אך הוא התעלם מהתערובותי כפי שהתעלם מן ההתקפה.

* mindlessness

היא עושה באמצעות תקשורת מילולית והניסיון הפסיכואנליטי שלרשותו. על אלה נסמכים החיסים היצירתיים, ולפיכך אני אמורים להיות מסוגלים לראות התקפות המכוונות כלפי אמצעים אלה. אינני עוסק בהתנגדות טיפוסית לפרשויות כלפי אמצעים אלה. שהבאתי במאמי "דכנות האישיה הפסיכוטית מן הלא-פסכוכטרתי" (3) בנוגע להתקפות ההרסניות על החשיבה המילולית עצמה.

דוגמאות קליניות

93. אתאר כעת אירועים שאפשרו לי לחת למטופל פרשנות, אותה יכול היה להבין בשלב ההוא, של התנהגותו, שכוננה להרוס את אשר היה שם, שנועד לחבר שני אויביקטים יחדי.

אלה הן הדוגמאות:

(I) הייתה לי סיבה לתת למטופל פרשנות, שהאירה את רגשי חיבתו כלפי אמו, ואת ביטויים, בניין יכולתה להתמודד עם ילד קשה-עורף. המטופל ניסה לכסא את הסכמתו עמי, אך למרות שהיה עליו לומר מילים מעטות בלבד, הופיעה התבטאותו בשל גמגום בולט ביותר, שכתוצאה ממנו התפרסה הערתו על משך זמן של כדקה וחצי. למעשה, דמו הקולות שפלט להתנשמויות כבדות בניסיון לשאוף אוויר; בין ההתנשמויות עלו פה ושם קולות גרגור, כאילו היה שקוע במים. הסכתי את תשומת לבו לקולות הללו והוא הסכים כי הם יוצאי-דופן, וחזיע בעצמו את התאורים שתוארו זה עתה.

(II) המטופל החלונן כי אינו יכול לישון. בהפגינה סימני פחד, אמר, "אינני יכול להמשיך כך". הערות פזורות התיירו רושם כי הוא חש באופן שטחי שפורענות כלשהי תרחש, אולי משהו בדומה לחוסר שפיות, אם לא יצליח לישון יותר. בהתייחסו לחומר מן הפגישה הקודמת, הצעתי כי חשש שמא יחלום אם ישן. הוא הכחיש ואמר שבו השתמש במושג "רטוב" ככינוי שהוא רטוב. הזכרתי לו את האופן שבו השתמש במושג "רטוב" ככינוי של בור כלפי מישהו אותו ראה כחלוש ורגשני. הוא לא הסכים, וציין כי במצב אליו הוא מתייחס היהפך הוא הנכון. מתוך מה שידעתי על מטופל זה, הרגשתי שהתיקון שלו בעניין זה היה תקף, וכי באופן כלשהו הרסיבות התייחסה לכיטויי שנאה וצרות-עין כגון אלה שהוא קישר להתקפות השתנה על אויביקט. לפיכך אמרתי, שכנוסף לפחד השטחי

עמי בשל פחדו מפני המתחדש בתוכו. הוא אישר זאת, באומרו כי הוא מרגיש שרוצחים אותו. הוא לא יודע מה יעשה כלי האנליזה, משום שהיא גורמת לו להרגיש טוב יותר. אני אמרתי שהוא מרגיש צרות-עין כה רבה כלפי וכלפניו, בשל יכולתו לעבוד יחד כדי לשפר את הרגשתו, עד שהוא לקח אתנו כזוג אל תוכו, כמו פיסה מתה של ברזל ורצפה מתה, שחברו לא כדי להעניק לו חיים, אלא כדי לרצוח אותו. הוא נעשה חרד ביותר ואמר כי אינו יכול להמשיך. אמרתי כי הוא מרגיש שאינו מסוגל להמשיך, או משום שהוא מת, או משום שהוא חי ומלא כל כך בצרות-עין עד שעליו להפסיק אנליזה טובה. ניכרה ירידה משמעותית בתודתו, אך יתרת הפגישה הוקדשה להצטרות מבודדות של עובדות, אשר נראו שוב כניסיון לשמור מגע עם המציאות החיצונית, כשיטה להחשת הפנטזיות שלו.

מאפיינים המשותפים לדוגמאות שלעיל

94. בחרתי באפיוזות אלה משום שהנחיש העיקרי בכל אחת מהן היה התקפה הורסנית על הזיכור. בראשונה בנטאה ההתקפה בגמגום, שנועד למנוע מן המטופל לעשות בשפה שימוש שיקשר ביני לביני. בשינייה, הוא חווה את השינה כוחה להזהרות השלכתית, שהמשיכה להתקיים כלי שתופשע מכל ניסיון שלו לשלוט בה. משמעות ההקפה של זרם חלקיקים. נפשו, מפוררת עד ליסור, מחלחלת החוצה בהתקפה של זרם חלקיקים. הדוגמאות שאני מביא כאן שופכות אור על חלימה סכיזופרנית. נראה כאילו אין לחולה הפסיכטי חלומות, או, למצער, הוא אינו מרווח עליהם עד לשלב מאוחר יחסית כאנליזה. הרושם שלי כעת הוא, שתקופה נטולת חלומות לכאורה זו, הינה תופעה מקבילה להזיה של ראיית-הבלתי-נראה. כלומר, החלומות מורכבים מחומר מפורר לרסיסים כה זעירים, עד שזעיר מהם כל רכיב חזותי. כאשר נחווים חלומות עליהם מסוגל המטופל לזות, כיוון שבמהלך החלום הוא חווה אויב-קטים חזותיים, נראה כי הוא תופס אויב-קטים אלה כנקשניים לאויב-קטים הבלתי-נראים מן השלב הקודם, ברומה לאופן בו צוואה נקשרת בעיניו לשתן. המטופל תופס את האויב-קטים המופיעים בחזויות, אותן אנו מכנים חלומות, כמוצקים, וככאלה, הם מנוגדים לתוכן החלומות, שהיו רצף של רסיסים זעירים, בלתי נראים.

אז אמר שהחדר מלא ערפל כחול. מעט אחר כך אמר שהערפל נעלם, אך אמר שהוא מרובא. פירשתי כי הוא הרגיש מוכן על-ידי. הייתה זו חוויה שנשאה חן בעיניו, אך ההרגשה הנעימה של להיות מוכן נהרסה מיד ונפלטה החוצה. הזכרתי לו כי באחרונה היינו עדים לשימוש שלו במלה "כחול" כתיאור תמציתי של שיחה מינית מגונה. אם פשינותי הייתה נכונה, והאירועים שלאחר מכן הראו כי אכן כך הוא, פירוש הדבר כי החוויה של להיות מוכן פוצלה, הומרה לחלקיקים של ניצול מיני, ונפלטה. עד לנקודה זו חשתי כי הפישנות התקובה במידה רבה לחזויות. פרשנויות מאוחרות יותר, שהיעילות הערפל נבעה כתוצאה מהנפמה-מחודשת והמרה לדיכאון, נראו פחות ממשיות בעבור המטופל, למרות שאירועים מאוחרים יותר תאמו אותן ואישו את תקפותן.

(V) הפגישה, כמו זו בדוגמה הקודמת, התחילה בשלוש או ארבע הזדהות של עובדות, כגון שהיה חם, שהרכבת שלו הייתה עמוסה, וכי היה זה יום רביעי, אלה התמשכו על פני שלושים דקות. החרשמותי כי הוא מנסה לשמור מגע עם המציאות אוששה כאשר המשיך ואמר כי הוא חושש מהתמוטטות. מעט אחר-כך אמר כי אני לא אבין אותו. פירשתי כי הרגיש שאני רע, וכי לא אקח פנימה את מה שרצה להכניס לתוכי. פירשתי כמונחים אלה ככונה תחילה, כיוון שבפגישה הקודמת נראה שהרגיש כי פרשנויותיו היו ניסיונות לפלוט החוצה רגשות שהוא רצה להפקיד אצלי. תגובתו לפרשנותי הייתה כאמירה כי הוא מרגיש שבחדר ישנם שני ענני הסתברות. פירשתי כי הוא מנסה להיפטר מן ההרגשה שהרוע שלי ענני הסתברות. אמרתי שמשמעות הדבר היא, שעליו לדעת האם אני באמת רע, או שמא אני רב רע כלשהו שהגיע מתוכו. למרות שברגע ההוא לא הייתה חשיבות מרכזית לנושא הזה, חשבתי שהמטופל מנסה להחליט אם הוא חוזר או לא. חרדה חוזרת ונשנית זו באגיליה התקשרה לפחד שלו כי צרות-עין ושנאה כלפי היכולת להבין הובילו אותו לקחת פנימה אויב-קט טוב ומבין, על-מנת להרסו ולפלוט אותו החוצה – תהליך שהוביל לעתים קודמות לדיפתו על-ידי האויב-קט שהרס ופלט. השאלה, האם סירובי להבינו היה מציאות או הזיה, הייתה חשובה רק משום שהיא קבעה לאילו חזויות מכאיבות יש לצפות בהמשך.

(VI) מחצית הפגישה חלפה כדממה; המטופל הודיע אז כי פיסת ברזל נפלה על הרצפה. לאחר מכן הפיק כדממה סדרת תנועות עזויות, כאשר הרגיש מתקף באופן פיזי מכפנים. אמרתי כי אינו יכול לכסס מגע

המטופל שנפלטו. העובדה כי היו שני ענני הסתברות נותרה בעת ההיא בלתי מוסכמת, אך בפגישות שלאחר מכן, היה לי חומר שהובילני להניח כי מה שבמקור היה ניסיון להפרדה של הטוב מן הרע, שרד בקיומם של שני אויביקטים, אך כעת הם היו דומים, בכך שכל אחד מהם היה מערובת של טוב ורע. בהתייחס לחומר מפגישות טיפוליות מאוחרות יותר, אני יכול להסיק מסקנות שבעבר לא היו אפשריות; יכולתו לשיפוץ, שפוצלה ונהרסה עם יתרת האגו שלו ואז נפלטת, נהווה לגבינו כדומה לאויביקטים ביזאריים אחרים, מן הסוג שתוארתי כמאמרי על "הבחנת חלקי האישיות הפסיכטיים מן הלא-פסיכטיים". חלקיקים אלה שנפלטו הטילו עליו פחד בשל הטיפול שהעניק להם. הוא חש כי השיפוץ המנוכר – ענני ההסתברות – הצביע על כך כי אני הייתי, כנראה, רע. החוש כי ענני ההסתברות היו רודפניים ועוינים הוביל אותי לפקפק בערך ההנהיג שהם העניקו לנו. הם עשויים היו לספק לו הערכה נכונה, או שגויה בודד, למשל, שעובדה הינה הזיה, או להיפך; או לעורר מה שהיינו מכנים, מנקודת ראות פסיכיאטרית, מחשבות-שווא. לענני ההסתברות עצמם היו כמה תכונות של שד פרימיטיבי, והם נחוו כחידרניים ופטילי אימה.

ברוגמה השישית שלי, הדיווח על פיסת ברזל שנפלה לרצפה, לא הייתה עילה לפרש היבט של החומר, שבשלב זה כבר היה מוכר למטופל (ייתכן שעלי לומר כי הניסיון לימוני, שהיו פעמים בהן הנחת שהמטופל מכיר כבר היבט מסוים של המצב, רק כדי להזכיר כי למרות העבודה שהשקעה בדבר, הוא שכח אותו). הנקודה המוכרת, אך המשוערת להכנת אפיוזודה זו, ואותה לא פירשתי, הינה כי המטופל חמק מקנאתו בוגג ההורי בכך שהחליף את ההורים בו בני. ההתמקקות נכסלה, משום שצרות-העין והשגאה הופנו כעת כלפיו וכלפי בני-הזוג, המעורבים במעשה יצירתי, נחווים כחולקים התנסות רגשית מעוררת צרות-עין; הוא, בהיותו מזוהה גם עם הצד שאינו כלול בה, חווה גם התנסות רגשית מייסרת. במקרים רבים הייתה למטופל, חלקית בשל חוויות מן הסוג שאני מתאר כאירוע זה, וחלקית בשל סיכום שאפרט בהמשך, שנאה לרגש, ומכאן, בקצרה, למכלול החיים עצמם. שנאה זו תורמת להתקפה הרצחנית על מה שמקשר ביין בני הזוג, על הזוג עצמו ועל האויביקט שמוליד הזוג. באפיוזודה שאני מתאר, סובל המטופל מותצאות התקפותיו הקודמות על הלך הרוח, שיוצר את החיבור ביין בני הזוג היצירתי, ומהדהדתו עם שני הלכי הרוח, השנאה והיצירתי, כאחד.

בעת השעה הטיפולית, לא התקפה על החיבור הייתה הנושא המרכזי, אלא תוצאותיה של התקפה שכזו, שהתבצעה קודם לכן, בהתחלה אותו משולל הלך הרוח החיוני לביטוס יחסים מספקים בינו לביין מיטתו. למרות שהדבר לא הופיע בפגישת עליה אני מדווח, הזדהות השכלתית בלתי נשלטת, מה שהייתה בעבורו השינה, נתפסה כהתקפה הרסנית על הלך הרוח של ההורים המזוודונים. לפיכך, הייתה כאן חרדה כפולה; אחת, הנובעת מן הפחד שלו כי הוא הופך למשולל-נפש, השנייה, הנובעת מן הפחד שלו כי אינו מסוגל לשלוט בהתקפותיו העוינות, על הלך הרוח שהיווה את החיבור ביין בני הזוג ההורי, להן סיפקה נפשו תחמושת. הן שינה והן היעדר שינה היו בלתי מקובלים מבחינתו.

ברוגמה השלישית, בה אני מתאר חזויות חזויות של אויביקטים בלתי-נראים, אנו עדים לאחת הצורות בה נחמת ההתקפה הממשית על הזוג המיני. הפרשנות שלי, ככל שאני יכול לשיפוץ, נהווה לגבינו כאילו הייתה זו התפיסה החזונית של-עצמו של משגל הורני, התרשמות חזונית זו הינה כה מפורקת ונפלטת מיד כחלקיקים כה זעירים, עד שהם יוצרים רצף של רכיבים בלתי נראים. החלף ככללותו נועד לקדם-את-פני-הרעה של חוויות רגשות של צרות-עין כלפי המצב הנפשי-ההורי, באמצעות פעולה הרסנית. יהיה לי עוד לומר על שנאה מובלעת זו של רגש ועל הצורך להימנע ממודעות אליה.

ברוגמה הרביעית שלי, הדיווח על הנערה המבוינה ועל הערפל, נחוו זהבנה שלי הולך הרוח הנעים של החיבור בינינו, שאפשר צמיחה של פעולה יצירתית. החיבור זכה ליחס של שנאה והומר למיניות עוינת והרסנית, שהפכה את הזוג מטופל-אנליטיקאי לעקר.

ברוגמה החמישית שלי, של שני ענני ההסתברות, היכולת להבנה היא החיבור המתקף, אך העניין נעוץ בעובדה כי האויביקט העורר את ההתקפות ההרסניות זו למטופל. יתר על כן, אותו אויביקט הרסני תקף את ההזדהות ההשכלתית, הנהווית לגבי המטופל כשיטת תקשורת. כל עוד התקפתי המשווערת על שיטות התקשורת שלו נהווית כמשנית, כנראה, להתקפות צרות-העין שלו עלי, הוא אינו מנתק עצמו מרגשות אשמה ואחריות. נקודה נוספת היא הופעתו של שיפוץ, בו רואה פריד מאפיין חיוני של שליטת עיקרון המציאות, ביין החלקיקים של אישיות

באמצעות השאלה "מהו דבר-מה?" ולא באמצעות השאלה "מדוע דבר-מה?", זאת כיוון ש"מדוע", באמצעות אשמה, פוצל הזדהוה. לא ניתן, אם כן, לנסח בעיות שפתרוןן נסמך על מודעות לסיבתינות, ולפתור אותן, על אחת כמה וכמה. הדבר יוצר מצב בו נראה שלמטופל אין בעיות, זולת אלה הנובעות מקיומם של האגליטיקאי והמטופל. הוא מתעסק במהי פונקציה זו או אחרת, שאליה הוא מודע, למרות שאינו מסוגל לתפוס את המכלול שהפונקציה היא חלק ממנו. מכאן, שלעולם אין כל שאלה, מדוע המטופל או האגליטיקאי נמצאים שם, או מדוע משהו נאמר או נעשה או הורגש, וגם לא יכולה להיות כל שאלה הנוגעת לגיסיון לשנות את סיבותיו של מצב נפשי כלשהו... משום שלא ניתן לענות לעל "מה?" ללא "הכיצד?" או "מדוע?", עולים קשיים נוספים. אניח לנושא זה, כדי לבדוק את המנגנונים בהם משתמש התניוק על-מנת לפתור את הבעיה על "מה?" כאשר היא מורגשת בהקשר של יחסי אויב-קט-חלקי עם פונקציה.

הכשהתה של מידה נורמלית של הזדהות השלכתית

96. אני נרדש למושג "חיבור" משום שברצוני לדון ביחסי המטופל עם פונקציה, ולא דווקא עם האויב-קט המשרת את הפונקציה; ענייני אינו רק בשל, בפנין או בחשיבה המילולית, אלא בפונקציה שלהם כמספקים את החיבור בין שני אויב-קטים.

במאמדה (7) Notes on Some Schizoid Mechanisms מודרכת מלאני קליין על החשיבות של שימוש מופרז בפירוש ובהזדהות השלכתית ביצירת אישיות מופרעת מאור. היא מודרכת גם על "ההפנמה של האויב-קט הטוב, בראש ובראשונה השד של האם", כ"תנאי מקדים להתפתחות נורמלית". אשער כי קיימת מידה נורמלית של הזדהות השלכתית, כלי להגדיר את הגבולות בניניהם שוכנת הנורמליות, וכי כאשר זו מתקשרת להזדהות הפנמית*, נוצר הכסיס עליו נשענת ההתפתחות הנורמלית.

התרשמות זו נובעת בחלקה ממאפיין באנליזה של מטופל אשר קשה היה לפרשו, מפני שבאף שלב הוא לא הצטייר כמפריע-דין, כדי לתמוך

ברוגמה זו ובקודמותיה, ישנם רכיבים המרמזים על יצירת אויב-קט רודפני עויין, או גיבוב של אויב-קטים, המכטא את עריונותו באופן שיש לו חשיבות רבה בכינון שלטונם של מנגנונים פסיכויסיים במטופל; למאפיינים, להם כבר ייחסתי גיבוב של אויב-קטים רודפניים, יש אכרות של סופרואג פרימיטיבי, אפילו רצחתי.

סקרנות, יהירות וטפשות

95. במאמר שהצגתי בקונגרס הבינלאומי ב-1957 (4), טענתי כי הזקבלה של פרויד בין הקודה ארכיאלוגית לפסיכואנליזה יכולה הייתה להביא תועלת, אילו לקחה בחשבון שאנו מגלים ראיות, לא בהכרח ליציריות-יצירה פרימיטיבית, אלא יותר לאסון פרימיטיבי. ערכו של הדימוי מופחת משום שבאנליזה אנו מתעמתים, בעצם, לא עם מצב יציב המאפשר מחקר ניגוח, אלא עם קטסטרופה, הנתרת בו זמנית פעילה וחיונית, ועדיין בלתי ניתנת לפתרון ולהשקטה. היעדר זה של התקדמות בכיוון כלשהו, יש לייחס בחלקו להיס היכולת לסקרנות, המוכבל לחוסר היכולת ללמוד, אך לפני שאכנס לזה, עלי לומר דבר-מה בנוגע לעניין, שאינו משחק כמעט תפקיד בדוגמאות שנתתי.

התקפות על החיבור נובעות ממה שמכנה מלאני קליין השלב הפרונוידי-סיכיוואדי. פרק זמן זה נשלט על-ידי יחסי אויב-קט-חלקי (8). אם נזכור כי המטופל מקיים יחסי אויב-קט-חלקי עם עצמו, כמו גם עם אויב-קטים שאינם הוא-עצמו, יתרום הדבר להבנתו אותם ביסויים כגון "נראה ש...", בהם משתמש תכופות המטופל המופרע-קשות, במקרים בהם מטופל מופרע-פחות עשוי לומר "אני חושב", או "אני מאמין". כאשר הוא אומר "נראה ש...", הוא מתייחס לעתים קרובות להרגשה – הרגשת "נראה ש..." – שהיא חלק מן הנפש שלו, ועם זאת אינה נתפסת כחלק מאויב-קט שלם. הרעיון של אויב-קט-חלקי כמקביל למבנה אנטומי, השואב עידוד מהשימוש של המטופל ברימויים מוחשיים כייצירות חשיבה, מטעה, משום שיחסי אויב-קט-חלקי מתקיימים לא רק עם המבנים האנטומיים אלא גם עם הפונקציות, לא עם אנטומיה אלא עם פיזיולוגיה, לא עם השד אלא עם האכלה, הרעלה, אהבה, שנאה. הדבר תורם לרושם של אסון שהינו דינמי ולא סטטי. את הכיעה שיש לפתור, בשלב זה, שהוא מוקדם ושטחי עדיין, צריך לנסח כמושגים כוגרים,

ממנו, יחד עם חלק האישיות שבתוכו שכן, ולהשליכו אל תוך האם. אם מכינה מסוגלת לחוות את תחושת האמה, שעמה ניסה תינוק זה להתמודד על-ידי הזדהות השלכתית, ועדיין לשמר נקודת מבט מאוזנת. מטופל זה נאלץ להתמודד עם אם שלא יכלה לשאת חזויית רגשות כאלה, והגיבה בהתחששות לזכות הפנימה שלהם, אג, לחלופין, בכך שהפכה קורבן לחרדה שנבעה מהפנמת רגשותיו של התינוק. התגובה האחרונה הייתה, סכורתני, נדירה: ההכחשה הייתה השלמת.

יהיו כאלה ששחזור זה יראה להם דמויני מדי; בעיני הוא לא נראה מאולץ, והוא המענה לכל מי שעשוי לטעון כי דגש רב מדי מושם על ההעברה, עד כדי הימנעות מהבהרת זיכרונות מוקדמים.

כאנליזה ניתן לצפות במצב מורכב. המטופל מרגיש שהוא זוכה בהזדהות שער כה נגולה ממנו; הריפותה של תחושת החסך מתחדדת, וכך גם רגשות הטובה על החסך. הכרת תודה על הזדהות שוכנת בצד עיונות כלפי האגילטיקאי, כאם שאינו מבין, ומונע מן המטופל את דרך התקשורת היחידה שבאמצעותה הוא חש כי יוכל להיות מובן. לפיכך, החיבור בין המטופל לאגילטיקאי, או בין התינוק לשר, הוא המנגנון של הזדהות השלכתית. ההתקפות ההרסניות על חיבור זה נובעות ממקור היצוני למטופל או לתינוק, כלומר האגילטיקאי או השר. התוצאה הינה שימוש מופרז בהזדהות השלכתית מצד המטופל והירידות של תהליכי ההתפתחות שלו. אינני מציג חוויה זו כסיבה להפרעת המטופל; מקורה העיקרי של זו כנטייה המולדת של התינוק, אותה תיארתי כמאמרי על "הבחנת חלק האישיות הפסיכויטי מן הלא-פסיכויטי" (3). אני רואה בה מאפיי מרכזי של הגורם הסביבתי ביצירת האישיות הפסיכויטית.

לפני שאדון בהשפעה זו על התפתחות המטופל, מחובתי להתייחס למאפיינים המולדים ולתפקיד שהם ממלאים ביצירת התקפות התינוק על כל מה שמחבר אותו לשר, כלומר, תוקפנות ראשונית וצרות-עין. חומרתן של התקפות אלה גוברת אם האם מגלה אותו סוג של חוסר-היענות שתיאורתי, ונחשלת, אך לא מתבטלת, אם האם מסוגלת להפנים את רגשות התינוק ולהישאר מאוזנת (9); החומרה משתמרת משום שהתינוק הפסיכויטי מוצף בשנאה וכצרות-עין כלפי יכולתה של האם לשמור על הלך רוח ניבתי, למרות חזוייתה את רגשות התינוק. הדבר הומחש בבדידות על-ידי מטופל אשר התעקש שאני חייב לעבור את זה יחד איתו, אך החמלא שנאה כאשר הרגיש שהייתי מטוגל לעשות זאת בלי להתמטיט. כאן יש לנו עוד היבט של התקפות הרסניות כלפי

בפרשנות בראיות משכנעות. לכל אורך האנליזה פנה המטופל בעקביות להזדהות השלכתית, מה שרמז כי היה זה מנגנון אותו מעולם לא הצליח לנצל לתועלתו באופן מספק; האנליזה העניקה לו הזדהות להשתמש במנגנון שנגזל ממנו כמורמה. לא הייתי צריך להסתמך על החרשמות זו כלכך. היי פגישות שהובילו אותי להשערה כי המטופל חש שהיה אוכייקט כלשהו, שמנע ממנו את השימוש בהזדהות השלכתית. בדוגמאות שהבאתי, בעיקר בראשונה, של הגמגום, ובריכיות, של הנערה המכונה והערפל הכחול, ישנם רכיבים המצביעים על כך שהמטופל הרגיש שדחיתי את כניסתם של חלקים באישיותו, אותם שאף להניח אצלי, אך היו אסוציאציות קודמות שהובילו אותי להשקפה זו.

כאשר נאבק המטופל להיפטר מפחדיו מוות, שנחו כעוצמתיים מכדי להכילם באישיותו, הוא פיצל את פחדיו והכניסם אל תוכי, כשהעריץ היה, ככל הנראה, כי אם יורשה להם להישאר שם די זמן, הם ישונו על-ידי הנפש שלי ואז יהיה ניתן להפנימם שוב כביטחון. באירוע שעולה ברעתי, חש המטופל, מן הסתם בשל סיבות דומות לאלה שניתנו בדוגמה החמישית, של ענני ההסתברות, כי סילקתי אותם כמדהירות כה גדולה, עד שהרגשות לא השתנו, והפכו אף מייסורים יותר.

אסוציאציות מהקופה מוקדמת יותר כאנליזה, לפני התקופה ממנה נבחרו דוגמאות אלה, הורו על עוצמה גוברת והולכת של רגשות אצל המטופל. הדבר נבע ממה שחווה כסירוב לקבל חלקים של אישיותו. לפיכך, הוא נאבק להכניסם אל תוכי בכפיית, בייאוש ובאלילמות, שהלכו וגברו. התנהגותו, מנותקת מהקשר האנליזה, יכולה הייתה להפטייר כביטוי של תוקפנות ראשונית. ככל שפנטזיות הזדהות השלכתית שלו הפכו אלימות יותר, כך הפך מפורד יותר מפני. היו פגישות בהן ביטאה התנהגות כזו תוקפנות ללא כל פרובוקציה, אך אני מאזכר סדרת פגישות זו משום שהיא מציגה את המטופל באור שונה, כאשר אלמותו כאה כתגובה למה שחווה כהתנחלות העוינת שלי. המצב האנליטי גרם לי לחוש בהדרגה שאני עד לסצנה מוקדמת מאוד. סברתי כי בינקותו חווה המטופל אם, שהגיבה למצבנות הנפשיות של התינוק מתוך-חובה. התגובה מתוך-חובה הכילה בקרבה רכיב קצר-רוח של "אני לא יודעת מה לא בסדר אצל הילד". הסקתי, כי כיי להבין מה רצה הילד, היה על האם להתייחס לכיני של התינוק כאל יותר מאשר תביעה לנוכחותה. מנקודת ראותו של התינוק, היא הייתה צריכה לקחת אל תוכה, ולפיכך לחוות, את הפחד שמא הילד נוטה למות. הפחד היה הדבר שהילד לא מטוגל היה להכיל. הוא נאבק על-מנת לפצול

מכך להפרעה חמורה של הדחף לסקרנות, עליו נסמכת הלמידה כולה. לפיכך, נסללת הדרך בפני עיכוב חמור של ההתפתחות. יתרה מזאת, הודות להכחשת השיטה העיקרית הפתוחה בפני התינוק להתמודד עם רגשותיו העוצמתיים מדי, הופך ניהולם של חיי רגש – בעיה חמורה בכל מקרה, לבלתי נסבל. רגשות שנאה מכוננים לפיכך נגד כל הרגשות, כולל השנאה עצמה, ונגד המציאות החיצונית המעוררת אותם. אך כפסע הוא בין שנאת הרגשות לבין שנאת החיים עצמם. כפי שאמרתי במאמרי "הבחנת חלק האישיות הפסיכויטי מן הלא-פסיכויטי"⁽³⁾, תוצאת שנאה זו היא פנייה להזדהות השלכתית של כל המנגנון התפיסתי, כולל החשיבה העוברית, היוצרת חיבור בין רשמי חושים ומודעות. לפיכך, כאשר שולטים דחפי המוות, מתגברת הנטייה להזדהות השלכתית מופרת.

סופראגו

98. ההתפתחות המוקדמת של הסופראגו מושפעת מסוג זה של פונקציה נפשית, באופן שעלי לתארו עתה. כפי שאמרת, החיבור בין התינוק לשר נסמך על הזדהות השלכתית ועל היכולת להפנים הזדהויות השלכתיות. כישלון בהפנמה גורם לאובייקט החיצוני להצטייר כעיון במהותו את הסקרנות, ואת השיטה, קרי – הזדהות השלכתית, שבאמצעותה מנסה התינוק להשיב אתה. אם השד מורגש באופן כטיסי כמכין, הוא יתמר על-ידי השנאה של התינוק וצרות העין שלו לאובייקט, שתמנדונו הכולעניגת שמה לה כמטרה להפנים את ההזדהויות ההשלכתיות של התינוק, כדי להורסן. ניתן לראות זאת באמנותו של המטופל כי האנליטיקאי מנסה, על-ידי הבנת המטופל, להוציאו מדעתו. התוצאה הינה אובייקט הממלא, בעת שהוא מופקד אצל המטופל, פונקציה של סופראגו מהמיר הרסני לאגו. תיאור זה אינו מדויק ביחס לכל אובייקט בעמדה הפרנואידית-סכיזואידית, כיוון שהוא מניח אובייקט-שלם. האיום שבאובייקט-שלם כזה תורם לחוסר היכולת של החולה הפסיכויטי, שתואר על-ידי מלאני קליין ואחרים (11), לעמוד אל נוכח העמדה הדיכאונית וההתפתחותית המתלזות אליה. בשלב הפרנואיד-סכיזואיד, שלטים האובייקטים הביזאריים, המורכבים בחלקם מרכיבים של סופראגו רודפני, אותם תיארתי במאמרי "הבחנת חלק האישיות הפסיכויטי מן הלא-פסיכויטי".

החיבור, כאשר החיבור הינו יכולתו של האנליטיקאי להפנים את ההזדהויות ההשלכתיות של המטופל. לפיכך, התקפות על החיבור הזות להתקפות על שלוות הנפש של האנליטיקאי, ובמקור של האם היכולת להפנים מותמרת על-ידי צרות העין והשנאה של המטופל כלפי המדונת המכלה את שלוות נפשו של המטופל; בדומה לכך, הופכת שלוות נפש לאידישות עוינת. במקורה זו צרות בעיות אנליטיות, בשל השימוש שעושה המטופל (על מנת להרוס את שלוות הנפש המעוררת צרות-עין כה רבה) כפסיכופעולה, התנהגויות עברייניות ואימי התאבדות.

תוצאות

97. על-מנת לסכם את המאפיינים העיקריים עד כה: מקור ההפרעה הינו כפול. מחד-גיסא ישנה נטייתו המולדת של המטופל להרסנות, לשנאה ולצרות-עין יתרות; מאידך-גיסא, הסביבה, אשר כמנצח היא מונעת מן המטופל את השימוש במנגוני פיצול והזדהות השלכתית. במקרים מסוימים, ההתקפות ההרסניות על החיבור בין המטופל לסביבה, או על החיבור שבין הכטים שונים באישיותו של המטופל, מקוירן כמטופל; באחרים, מקוירן באם, למרות שבמקרה האחרון, ואצל מטופלים פסיכויטים, לעולם לא תהיה זו האם בלבד. ההפרעות מתחילות עם ראשית החיים. הבעיה הניצבת בפני המטופל היא: מהם האובייקטים אליהם הוא מורעז? אובייקטים אלה, בין אם פנימיים ובין אם חיצוניים, הם למעשה חלקי-אובייקט, והם בעיקר, אם כי לא באופן בלעדי, מה שאנו קוראים פונקציות, ולא מכנים מורפולוגיים. הדבר מוסתר, משום שהשיבתו של המטופל מתנהלת באמצעות אובייקטים מוחשיים, ולפיכך נוטה ליצור, בחשיבתו המתחכמת של האנליטיקאי, רושם שהמטופל עסוק בטבעו של האובייקט המוחשי. את טבעו של הפונקציות, המעוררות את סקרנותו של המטופל, הוא חוקר על-ידי הזדהות השלכתית. רגשותיו שלי, עוצמתיים מכדי להיות מוכלים בתוך אישיותו, נמצאים בין פונקציות אלה. הזדהות השלכתית מאפשרת לו להקור את רגשותיו שלו בתוך אישיות חזקה דיה להכילם. הכחשת השימוש במנגוני זה, אם בשל סירובה של האם לשמש ככתי-קבול לרגשות התינוק, או בשל השנאה וצרות העין של המטופל, שאינו יכול להרשות לאם להשתמש בפונקציה זו, מובילה להרס החיבור בין התינוק לשר, וכתוצאה

ביבליוגרפיה

- (1) Bion, W. R. (1954). "Notes on the Theory of Schizophrenia." *Int. J. Psycho-Anal.*, Vol. 35, Part 2.
- (2) --- (1956). "Development of Schizophrenic Thought." *Int. J. Psycho-Anal.*, Vol. 37.
- (3) --- (1957). The differentiation of the Psychotic from the Non-psychotic Part of the Personality." *Int. J. Psycho-Anal.*, Vol. 38, Parts 3-4.
- (4) --- (1957). "On Arrogance." *Int. Psycho-An. Congress*, 1957.
- (5) Klein, M. (1928). *Early Stages of the Oedipus Conflict*.
- (6) --- (1934). "A Contribution to the Psychogenesis of Manic-Depressive States." 13th int. Psycho-An. Congress, 1934.
- (7) --- (1946). Notes on some Schizoid Mechanisms.
- (8) Klein, M. (1948). "The Theory of Anxiety and Guilt." *Int. J. Psycho-Anal.*, Vol. 29.
- (9) --- (1957). *Envy and Gratitude*, Chap. II. (Tavistock Publications, 1957.)
- (10) Rosenfeld, H. (1952). "Notes on the Supergo Conflict in an Acute Schizophrenic Patient." *Int. J. Psycho-Anal.*, Vol. 33.
- (11) Segal, H. (1950). "Some Aspects of the Analysis of a Schizophrenic." *Int. J. Psycho-Anal.*, Vol. 31, Part 4.
- (12) --- (1956). "Depression in the Schizophrenic." *Int. J. Psycho-Anal.*, Vol. 37, Part 4-5.
- (13) --- (1957). "Notes on Symbol Formation." *Int. J. Psycho-Anal.*, Vol. 38, Part 6.

(Received 15 December, 1958)

התפתחות מעוכבת

הפרעת הדהף לסקרנות, עליו מתבססת כל למידה שהיא, והתבטח השמוש במנוגן שבאמצעותו הוא מהפש ביטוי, אינן מאפשרות התפתחות נורמלית. אם מהלך האנליזה הוא חיובי, נכנס לתמונה מאפייין נוסף; בעיית, אשר בשפה מתהתכמת מוצגת על-ידי השאלה "מדוע?", אינן ניתנות לגישה. המטופל מצטייר כמי שאין לו כל הערכה של סיבתיות, והוא יתלונן על הלכי רוח מייסרים, בעורו ממשיר במהלכי פעולה שנועדו להצמיח אותם. לפיכך, כאשר עולה ההומור המתאים, יש להראות למטופל, שאין לו כל עניין בשאלה מדוע הוא מרגיש כפי שהוא מרגיש. מהבחינה הטווח המצומצם של סקרנותו, נובעת התפתחות של הרחבת הטווח, והתעניינות ראשונית בסיבות. הדבר מוכיל לשינוי מטווח של התנהגות, שאלמלא כן הייתה מאורכה את מצוקתו.

מסקנות

99. המסקנות העיקריות ממאמר זה קשורות להלך הרוח אשר בו מביאה נפש המטופל אויביות פנימי הרסני, המנוגד לכל ההיבורים באשר-הם, מז הפרוייטיבי ביותר (אשר לסענתו הוא המידה הנורמלית של הדהות השלכתית), ועד לצורות המתהתכמות ביותר של תקשורת מילולית ואמנות. כהלך רוח זה הרגש שנוא; הוא נחוזה כעוצמתי מכדי להיות מוכל על-ידי הנפש הבלתי-בשלה, והיא נחוזה כמחוכר אויביותים והוא מעניק מציאות לאויביותים שאינם העצמי, ולפיכך עוין את הנרקיסים הראשוני. האויביות הפנימי שהיה במקורו שר היצוני, שסרוב להפנים, לנת מקלט, וככל לחולל שינוי בכוחו הקסלני של הרגש, נחוזה, באופן פדרדקסלי, ביחס לכוחו של האגו, כמעצים את הרגשות שנגרם הוא יוצא בהתקפה. התקפות אלה, על פונקציית החיבור של הרגש, מוכילות כהלך הפסיכוטי של האישיות להשיבות-ייתר של חיבורים המצטיירים כלוגיים, כמעט מתמטיים, אך לעולם אינם סבירים מבחינה רגשית. כתוצאה מכך, החיבורים השורדים הינם חסרי כל היגיון, אכזריים ועקרים.

האויביות החיצוני שהופנם, טבעו והשפעתו על שיטות התקשורת בתוך הנפש ועם הסביבה, לאחר שהתבסס באופן זה, כל אלה נותרים להקדיה נוספת בעתיד.